

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani
Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Prešernova ulica 6/l. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročna letna 60 din za inozemstvo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plažajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davek posebe. Pošt. šek. rač. 11.153. Telefon 45-86

Najvažnejša naloga današnjega časa

Učiteljevo delo v šoli in med narodom, ki postaja od dne do dne važnejše in pomembnejše, se ne nanaša samo na prizadevanje dvigniti kulturno raven našega naroda, marveč se še prav posebno odraža v stremljenju dvigniti, okrepiti in povsem utrditi narodno samozavest ter narodni in državljanski ponos, vzbuditi pravo požrtvovalno in nesebično ljubezen do domovine med najširšimi plastmi našega naroda. Ko prihaja v zadnjem času ta naloga še prav posebno do izraza, ko se zaradi naraščajoče nevarnosti še bolj izrazito kaže potreba po njenem striktnem izvrševanju, se mnogi sprašujejo: Ali nas je veliki čas našel pripravljene, utrjene in odporne?

Dve desetletji naše narodne in državne svobode je za nami. Ono nepopisno veselje in do viška naraščajoče navdušenje ob naši osvoboditvi se je kmalu umaknilo resnim stremljenjem in prizadevanjem urediti novo svobodno državo v prijeten skupen dom treh bratov, ki so si 1. decembra 1918. prisegli medsebojno ljubezen in spoštovanje, a predvsem pa stvarno skupno delo za svoj novi dom. Toda čim se je pričelo ustvarjajoče delo, so se pojavile tudi težkote, ki bi se vse dale premestiti, da jih niso strankarsko politične strasti stopnjevale in večale. Tudi prava demokracija se je morala umikati hegemonističnim težnjam te ali one klike in vse to je porazno vplivalo na narodno in državljansko zavest med našim preprostim kmečkim in delovnim ljudstvom. In v teh, čisto do prave zmede stopnjevanih razmerah je učiteljstvo oralo ledino in njegovemu idealistično usmerjenemu delu se je posrečilo zarezati mnoge globoke brazde, v katere tudi najhujši medsebojni strankarsko politični boji niso mogli zaresati plevela, marveč je iz njih pogrnalo kleno zrno.

Polnih dvajset let si je učiteljstvo prizadevalo vsvariti osnovno pravi, na demokratičnih načelih sloneči državljanski vzgoji, kajti spoznalo je, kako težko je delati brez enotnih navodil. Občutiti pa je tudi moralo, kako različno se tolmači njegovo stremljenje dvigniti narodni ponos in narodno zavest, utrditi ljubezen do domovine in pobijati kvaren vpliv malodušja. Za svoja idealna stremljenja in za svojo požrtvovalnost ni našlo pravega razumevanja in niti najmanjše opore. Namesto pravilne in pravične ocene dela so se zaradi strankarske zaslepljenosti upoštevala razna natančevanja, ki so jim sledili tudi napadi v javnih korporacijah in časopisju, kar vsekakor ni imelo dobrih posledic niti za posameznika niti za ves učiteljski stan. In če smo v takem vzdušju, v takih razmerah izpregovorili ali tudi napisali kako ostro besedo, je bilo to samo plod onega globokega prepričanja, da je naše stremljenje, prizadevanje in naša delna edina pravilna. Učiteljstvo živi v najtesnejših stikih z našim narodom, spoznalo je način njegovega življenja, spoznalo njegove življenjske razmere, spoznalo pa je tudi njegovo dušo. Teško si je pridobiti vstop v najglobljo notranjost našega preprostega človeka, težko vzbuditi v njem prava in iskrena narodna in domovinska čustva, toda velikemu delu učiteljstva se je posrečilo pridobiti si zaupanje našega kmeta in delavca in to je bilo tisto, zaradi česar je moral mnogi učitelj vzeti popolno culo na ramo in iti spoznavat tudi druge kraje naše domovine.

Prišli pa so resnejši časi. Svet je zatrepetal v novi vojni vihrini in tedaj so se marsikaj zavedali, da je bilo v teh dvajsetih letih mnogo zamujenega. V trenutkih, ko so razne države zgubljale svojo samostojnost, ko se je zemljevid kar čez noč spreminjal, se je pri nas pojavilo malodušje in tuja, naši svobodi silno kvarna propaganda se je zelo razbohotila. To so bili najodločilnejši trenutki, ki so mnoge dovedli do spoznanja, da je treba začeti s sistematičnim pobijanjem malodušja in posvetiti vzgoji narodne zavesti in požrtvovalne ljubezni do svoje domovine največjo pozornost. Pa ne morda zaradi kake oportunitete ali kakega namiga od zgoraj. Ne! Prišli so do tega spoznanja, ker so šele v teh težkih dneh uvideli, kako zelo je naša domovina bogata, kako zelo je močna in velika in prav zato vredna in tudi potrebna naše nesebične in idealne ljubezni, ki prenese če treba tudi največje žrtve. — S tem je naše delo dobilo sankcijo pravilnosti. — Že pred mnogimi leti smo z osnovanjem obmejnošolskega oddelka začeli stalno opozarjati odločujoče činitele na pereče probleme naše meje. Dolgo vrsto let so bila vsa naša prizadevanja zaman. — Danes se skuša popraviti marsikaj, kar je bilo zamujenega. Naša akcija za pomoč revnim otrokom v obmejnih krajih je našla kmalu posnemalce. In sedaj lahko mirne duše trdimo, da so morali nastopiti najtežji trenutki, da so mnogi priznali naše delo, da so začeli upoštevati naša stremljenja in prizadevanja. Toda ne gre nam za to!

V času, ki nas je kruta usoda vanj zapejala in nam preti nevarnost, da nas ista usoda potegne tudi v vrtince vojne vihrine, se mo-

Naš vsakdanji kruh

Naš vsakdanji kruh je iz dneva v dan dražji, njegove cene so tako visoke, kot jih pri nas še nismo bili vajeni. Največjo skrb povzroča dejstvo, da se dvigajo cene ravnanim življenjskim potrebščinam, ki so za človeško življenje neobhodno potrebne. Radi naraščajoče draginje se morajo družine omejevati na še manjše količine hrane, na katero so bile do sedaj vajene. Vsako še nadaljnje omejevanje telesne hrane pa bo poslabšalo delovne sile naroda, storilo ga bo manj odpronega in nezadovoljnega. V današnjih težkih in kritičnih časih so vsi taki poizkusi škodljivi in nosijo s seboj najslabše posledice, kajti narod mora stradati ob pogledu na bogastvo lastne zemlje, dočim posamezniki v tej nesreči dobro kujejo svoje železo.

Naša država ne trpi na pomanjkanju živeža in zato ga nam ne bi bilo treba preplačevati oziroma se ga omejevati do meje, ki že kvarno vpliva na našo življenjsko silo. Prav zato danes naš človek zmajuje z glavo in ne ve, kdo je kriv te igre, ki ne obeta ničesar dobrega. V vseh zdravih možganih naših ljudi blodi le ena misel, da bodi osnovno načelo narodnega gospodarstva najprej, kriti potrebe domačega prebivalstva in šele ono naj se izvozi, kar ostane.

Ne vzdržnost sedanjih življenjskih razmer in vse iz njih izvirajoče škodljive posledice je oblast pripoznala s trenutkom, ko je izdala uredbu o pobijanju draginje. Cene se lahko zvišajo le po njenem predhodnem odobrenju.

Uredba je bila izdana prepozno in je polna pomanjkljivosti. Naj omenimo le to, da ne določa enotnosti cen za vso državo in da bodo zato cene v raznih krajih različne.

Osnovna šola in univerza

Pod tem naslovom je izšel v velikonočni »Politiki« nad vse zanimiv in aktualen članek izpod peresa univ. prof. Ivana Djaje, znanega srbskega kulturnega delavca.

Ker je članek izredne načelne važnosti, bom podal v naslednjem kratkem izvleček, ki ga bo, trdno sem prepričan, prečital vsakdo, ki mu je v resnici pri srcu naš narod in njegov kulturni napredek, ne pa samo takrat, kadar ta ali oni zainteresirane »naš narod« potrebuje v te ali one, prvenstveno politične svrhe.

Osnovna šola in vseučilišče, to sta sicer dve skrajnosti izobraževalne celote, ki morata voditi ena drugi v račun, se razvijati v skladu in neki pa dosledni kontinuiteti, nikdar pa ne smeta pozabiti, da obe služita isti končni namoli.

V neobgati, toda med širokim nepismenim a pametnim ljudstvom globoko zakoreninjeno prosvetni tradiciji, so se tekoma dvajset let razvile naše univerze. Pisce hoče poudariti predvsem ono skladnost, harmonijo, ki se mora vzdrževati med vsemi deli pouka, posebno med osnovnim in univerzitetnim, ali z drugimi besedami: med ljudsko šolo in univerzo. Osnovna šola je potrebna univerzi, kakor njegov najvažnejši institut, vzorno posestvo ali laboratorij. Čemu naj bi služila univerza, če ne bi bilo ljudske šole, ali ko bi bili na eni strani univerzitetno izobraženi ljudje, na drugi pa nepismeno ljudstvo. Komu naj bi služila znanost, pridobljena na univerzah? Da sodniki sodijo kmetu, ki se ne zaveda svojih prestopkov, da zdravniki predpisujejo zdravila tam, kjer so brezposloma spričo pomanjkanja vsake higijene, da agronomi ne umejo podati kmetu najosnovnejših pojmov o boljšem obdelovanju zemlje. Skratka, da znanost, vzrasla na univerzi, ne koristi nikomur drugemu nego onemu, ki jo je dosegel. (Zaradi tega se ne čuti zadosten vpliv medicinskih fakultet na narodno zdravje, kakor tudi ne vpliv agronomskih visokih šol na poljedelstvo.) Vzrok temu vidi pisec v dejstvu, da šolani ljudje beže pred vasjo.

ramo učitelji zavedati, in da se zavedamo smo že s svojim dosedanjem delom dokazali, da moramo uporabiti vse sile in vse svoje sposobnosti, da odvrnemo od našega naroda tudi poslednje ostanke malodušja. Trezno in objektivno presojanje nastalega položaja, samozavest in iskrena ter požrtvovalna ljubezen do svobodne domovine in pripravljenost — če bo to potrebno — tudi z orožjem v roki braniti svobodo in neodvisnost naroda in države, to so odlike, ki morajo preiti v meso in kri vsakega državljanca. In te odlike vzgajati med najširšimi plastmi našega naroda, je najvažnejša naloga, ki jo mora učiteljstvo v današnjem času izvrševati.

In izvršili jo bomo povsem častno, hočemo pa imeti mir pred neresnimi napadi v resnih časih.

Taki polovični ukrepi več škodujejo, kakor pa koristijo.

Nedoslednost in pomanjkljivost izvajanja omenjene uredbe se kaže tudi v praksi. V resoluciji, ki je bila sprejeta na seji Centralnega predstavništva zvez trgovskih združenj v Beogradu in katere so se udeležili delegati iz vse naše države, je bila sprejeta tudi točka, da naj odbori za pobijanje draginje v posameznih krajih glede določanja cen hitreje poslujejo.

Na drugi strani čitamo po našem dnevnem časopisju o čudnem stališču, ki so ga zavzele kmetijske zbornice v naši državi, posebno pa o čudni igri slovenske kmetijske zbornice, da se zavzema v Ljubljani proti dvigavanju cen žita, v Beogradu pa soglašajo z resolucijo proti njih omejevanju. Naj bo resnica eno ali drugo, ugotoviti moramo le, da vidimo v tej časopisni borbi nezdrave razmere.

Od časa do časa čitamo po časopisju tudi vesti, da je banska uprava za te ali one predmete dovolila povišanje cen.

Postopanje v borbi proti draginji trpi torej na enotnosti in doslednosti, kaže neurejenost življenjskih razmer v času, ko bi morali biti vsi za vsako stvar enotnih misli. Z načrtnim delom in dobro voljo ter s povišanjem prejemkov bi se lahko izboljšalo dosedanje stanje življenjskih prilik, dvignila morala in delovna sila ljudstva, država pa pripravila na vsako iznenadenje. Tako delo nam vevajajo vse one žrtve, ki so padle za našo svobodo in s svojo krvjo zapisale prve črke o naši narodni svobodi. Kdor kljub vsem tem žrtvam drugače postopa, bo pred vsem narodom dajal odgovor za svoje delo. Zato pa čimprej ustaviti plaz, ki nas skuša zasuti!

Dalje pravi, da je to nad vse žalostno dejstvo, ki bi ga bilo treba proučiti in mu najti leka.

Nato pravi dobesedno: V redko katerem narodu ima tako zvana »inteligenca« tako pogosto na jeziku besedo »naš narod«, tudi ne vem za katero koli drugo »inteligenco«, ki bi bila bolj daleč od vasi, tako malo zainteresirana za ljudstvo v pravem smislu, razun v pogledu političnega izkoriščanja. Ali ni to dejstvo, ki bi se ga morali sramovati, da so vasi brez zdravnikov, ko so jih mesta prenatrana. Ali ni žalostno, da nimamo dovolj učiteljev, a imamo na pretek onih, ki čakajo, da bodo srednješolski profesorji.

A višek vidi pisec v tem, da se na znani poziv ministrstva prosvete absolviranim filozofom, naj časno nadomestijo osnovnošolske učitelje, ni odzval skoro nihče. Bolje biti tudi brez službe, kakor prebiti nekaj časa v poučevanju seljačkov v čitanju in pisanju.

Na koncu se pisec vprašuje, zakaj tako? Pravi, da so splošne razmere na naši vasi, ali vsaj ponekod, take, da noben šolan človek neče v njej živeti, dokler ne umira od glada. Dalje pravi, da je treba vsu pozornost posvetiti vasi, prvi korak k temu pa je dobra osnovna šola z dobrimi učitelji, dostojno nagrajenimi, z vsem onim, kar je potrebno človeškemu dostojanstvu. Na koncu pravi: Toda tisto, kar nam je najpotrebnejše, to so ljudske šole.

Tako je povedal odkritosrčni znanstvenik in hvaležni mu moramo biti za njegove res iskrene besede.

Gotovo je, da je imel profesor Djaja v mislih predvsem razmere v Srbiji. Ker pa tudi pri nas ni dosti bolje, se mi je zdelo potrebno še na tem mestu iznesti profesorjeve pomembne besede. Tudi med nami so ljudje, ki »raje umro na velikomestnem asfaltu«, kakor bi šli med narod in ga poučevali in izobraževali. To zadeva pred vsem tisto tako zvano »inteligenco«, ki se je tudi pri nas ne manjka in gre na deželo samo takrat, kadar »cvetje opojno diši in grozdje zori«. Častne izjeme so seveda povsod.

Glede našega učiteljstva pač ne more nihče trditi, da beži z dežele. Spomniti se je treba samo časov, ko je na stotine mladih učiteljev nestrpnno čakalo nastavitve in z navdušenjem in tudi velikim samozatajevanjem odšlo med svoj narod, da izpolni svojo idealno dolžnost, ki si jo je samo začrtalo.

Pri nas so le učitelji tisti, ki so se odpravili mnogim kulturnim in civilizacijskim dobrinam, ki jih nudi mesto in šli med ljudstvo kot pravi prosvetni pionirji in misijonarji. To je neizpodbitno dejstvo, obenem pa trn v petah, obutih v lakirane čevlje.

I. L. M.

Splošen pregled našega šolstva

V dravski banovini je 871 ljudskih šol. Ako vzamem za osnovo zadnje ljudsko štetje ima naša banovina 1.144.194 prebivalcev, torej pride 1 ljudska šola na 1314 prebivalcev.

Število oddelkov je 4332. Povprečno so naše ljudske šole petrazrednice. Nižje organizirane šole, eno in dvorazrednice, so večinoma na hribovitem svetu, dočim so v mestih in gosto naseljenih nižinah in poljih višje organizirane šole. Največ nižje organiziranih šol je v kočevskem, škofjeloskem, črnomeljskem, kranjskem, kamniškem in murskosotškem srezu. V Prekmurju je največ dvorazrednic, ker je madžarska vlada zidala šole v vsaki vasi. Ni mi treba poudarjati, da v nižje organiziranih šolah ne more učitelj predelati toliko snovi, kakor na večrazrednicah. Najhujša ovira je množica šolskih letnikov v enem oddelku (2, 3, 4, razredi) ter direktni in indirektni pouk. Učitelj ima na eno in dvorazrednicah za 1/4-1/2 manj ur. Pač pa imajo nižje organizirane šole to prednost, da ima učitelj več let vzgojni vpliv na učence in boljši stik z ljudstvom. Razmere ga namreč prisilijo, da gre med ljudstvo, spoznava njega življenje in postane vodnik in svetovalec hribovskih vasi. Seveda mora imeti učitelj mnogo dobre volje in dobre živce, da vzdrži v samotni. Nekatere šole so po ure in ure oddaljene od kulturnih in gospodarskih središč. Večina je pa na njih mlajše učiteljstvo. Zasedba enorazrednice je zelo težavna, ker zahteva od učiteljstva preveč živcev in zatajevanja. Mlajše učiteljstvo ni dovolj administrativno usposobljeno. Starejši učitelji — družinski očetje pa želijo biti v bližini mest zaradi šolanja otrok. Toda z dobro voljo je mogoče premagati tudi te težkote.

Število otrok na vseh ljudskih šolah znaša 188.132, torej pride na eno šolo povprečno 216 in na 1 oddelku 63 otrok. To število je za individualen pouk preveliko. Po zakonu o ljudskih šolah je določeno za 1 oddelku 50, za oddelku za večino razredi pa 40 otrok. Izkušnje pa so pokazale, da prenatrpani oddelki ovirajo šolsko in vzgojno delo. Preobilica otrok onemogoča individualizacijo pouka. Učitelj nima časa in prilike, da bi vsakega učenca vsako uro pritegnil k aktivnemu delu, ter se mora zadovoljiti s pasivnim sodelovanjem. To nekontrolirano sodelovanje pa je večkrat dvomljive vrednosti. Učenci se trudijo, če vedo, da jih učitelj stalno nadzoruje in neprestano sprašuje. Tudi oblika domačih zvezkov in knjig je odvisna od večkratnega učiteljevega pregleda. Če ima učitelj v oddelku 60 ali več otrok, ne more zadovoljiti zgoraj navedenim pedagoškim principom. Intenzivno šolsko in vzgojno delo zahteva, da razredi niso prenatrpani. Najprimernejše število je 40 učencev, preko 50 pa bi jih naj ne bilo. K vsemu temu moramo še dodati, da ovira mišljenje in zbranost slab zrak v naših učilnicah. Te mnogokrat ne ustrezajo higijenskim in pedagoškim zahtevam. Mladina najlažje misli v čistem in zdravem zraku. Množina ogljikovega dvokisa vpliva na možganske celice in jih utrjuje. V naših razredih je 60 ali več učencev, razredi so mnogokrat vlažni. Če so dovolj zračni, so pa dvakrat dnevno zasedeni. Najhujša rana zdravja učencev in interesovanega pouka so prenatrpani razredi, ki so večkrat zasedeni dopoldne in popoldne. Učenci, ki pridejo v premla zračene razrede telesno in duševno trpijo. Iz statistike je razvidno, da manjka 1312 učilnic, t. j. 30%. Ena tretjina vseh učencev, t. j. 62.712, se šola v nezdravih učilnicah. To je velika številka. Pobrigati se bo treba, da se sezida dovoljno število higienskih in zračnih učilnic.

Vzdrževanje ljudskih šol je prevzela deloma banovina. Nekatera bremena pa so še ostala na občinah. Upravne občine prispevajo 10 milijonov, banovinska uprava 17 milijonov, avtonomna mesta pa 3 milijone, t. j. 30 mi-

Dosebina:

Najvažnejša naloga današnjega časa. Naš vsakdanji kruh. Osnovna šola in univerza. Splošen pregled našega šolstva. Zadnji odgovor gospodu Kalanu. Poročene učiteljice. Liga dostojnosti. V hribih med mladimi. Zdržaba se ne bo posrečila. UČITELJI PRIPRAVNIKI IN NJIHOV. POLOŽAJ: Iz prakse za prakso... O židanih oblekah, modnih rokavicah in še kaj... UČITELJSKI POKRET: Naša anketa. † FRANJA CONČ. Splošne vesti. — Osebne zadeve. — Učiteljski pravnik. — Mladinska matica. — Učiteljski pevski zbor. — Šolski radio. — Učiteljska tiskarna. — Stanovska organizacija. — Novosti na knjižnem trgu.